

УДК 323.1

О. В. Конопелько

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕОЛОГІЇ В УКРАЇНІ

Охарактеризовано світоглядні риси українського народу як самобутнього політико-національного утворення. Систематизовано негативні фактори, що гальмують процес формування загальнонаціональної ідеології в Україні, зокрема акцентовано увагу на духовно-ідеологічній кризі, наявності ідеологічних суперечностей між сходом і заходом України, нерозвиненості інституту багатопартійності, поширенні практики маніпулювання суспільною свідомістю. Зроблено висновок, що формування демократичної держави в Україні вимагає створення цілісної концепції державної ідеології України на основі науково обґрунтованої об'єднувальної національної ідеї.

Ключові слова: ідеологія, національна ідеологія, плюралізм, поліетнічність, національна ідентичність, багатопартійність, маніпуляція суспільною свідомістю.

© Конопелько О. В., 2013

Упродовж останніх двадцяти років українське суспільство намагається віднайти шляхи виходу з важкої духовно-ідеологічної кризи, яка пов'язана з розпадом колишньої системи цінностей радянського періоду, а також політикою деідеологізації суспільних відносин, наслідками якої є руйнування національно-культурної ідентичності, втрата більшою частиною населення соціальних орієнтирів, зростання соціальної пасивності та егоїзму, а також слабкий ступінь розвиненості інститутів громадянського суспільства. Ця криза не тільки гальмує модернізаційні процеси в українському соціумі, але й ставить під сумнів перспективи подальшого розвитку української державності. Існує нагальна потреба об'єднання суспільства навколо спільних цінностей та базових світоглядних засад, які відображають історичний шлях українського народу та сучасні реалії.

Питання формування національної ідеології привертають постійну увагу з боку вітчизняних науковців. У роботах В. Андрущенка, С. Вовканича, А. Губерського, Я. Дашкевича, В. Заблоцького, В. Кременя, О. Кривицької, А. Нагорної, М. Надольного, В. Павлова, Ю. Римаренка, М. Рябчука, О. Ситника та багатьох інших досліджено процеси становлення світоглядних чинників українського суспільства, особливості ідеологічних змін у сучасній Україні, проблеми розробки національної ідеї та державницької ідеології. Втім, складність досліджуваних питань і динамізм суспільних відносин актуалізують проведення нових наукових розвідок у цій сфері.

Метою статті є дослідження особливостей ідеологічного стану українського суспільства на сучасному етапі його розвитку, а її новизна полягає у систематизації та аналізі основних факторів, що потребують особливої уваги та врахування у процесі формування загальнонаціональної ідеології в Україні.

Дослідження процесу становлення ідеології в Україні певним чином зумовлене необхідністю з'ясування духовних витоків українського народу та переосмислення сучасного стану менталітету нації. Розвиток ідеологічної традиції України безпосередньо ґрунтується на духовній і культурно-історичній спадщині Київської Русі, генералізуючих ідей об'єднання усіх давньоруських земель, встановлення в державі порядку, який влаштовував би всі верстви населення. Процес становлення української ідеології відбувався практично протягом усієї епохи Середньовіччя. Визначальними ідеологічними принципами у цей час були ідеї оборони Вітчизни та православної віри. Факторами, які прискорили цей процес, були татарсько-турська агресія, польсько-шляхетська експансія після Люблінської унії 1569 р. та церковно-католицька експансія після Берестейської унії 1596 р. Відповіддю на ці виклики стала етносоціокультурна консолідація населення українських земель, військово-політичним центром якої стало Запоріжжя, а релігійно-культурними – Київ і Львів. Національно-культурне самоствердження дістало вияв у координації діяльності козацтва і братств,

у появі своєрідного комплексу народно-козацької культури [1, с. 60–61]. Кінець XIX – початок XX століття позначився появою низки ідеологічних концепцій, котрі тією чи іншою мірою розвивали ідею незалежності України. Характерно, що ця думка розгорталась двома напрямками: 1) як відстоювання політичних свобод і парламентського конституціоналізму західного зразка, федеральної побудови держави, яка давала б низку політичних прав Україні без повного розриву з Росією (В. Антонович, М. Драгоманов, М. Костомаров, С. Подолинський та ін.) і 2) як обґрунтування самостійності України, заперечення ідеї об'єднання слов'янства під російською гегемонією (М. Міхновський, Ю. Бачинський, В. Липинський, Д. Донцов) [2, с. 219].

Відтак, українська національна ідеологія має глибоке народне коріння і демократичні традиції, ґрунтується на унікальній політико-правовій спадщині. Але у радянський період вона практично була позбавлена можливості розвиватися та здійснювати реальний вплив на свідомість українського народу. У роки радянської влади в Україні панувала одна ідеологія – марксизм, яка спиралася на власну систему соціальних цінностей. Радянська влада, вибудовуючи ідеологію соціалістичного суспільства, керувалась при цьому переважно міркуваннями доцільності класово-партійного раціоналізму, який охоронявся владою і був невід'ємним атрибутом об'єктивістсько-матеріалістичних світогляду, культури і мислення та найважливішим інструментом впорядкування соціально-духовної сфери.

У 1990 р. під тиском національно-демократичних сил деякі колишні республіки СРСР прийняли декларації про державний суверенітет, в тому числі і Україна. Проголошення незалежності України стало початком нового етапу самовизначення українського народу. Відміна офіційного статусу комуністичної ідеології призвела до того, що ідейних принципів, здатних консолідувати соціально фрагментоване, поліетнічне і поліконфесійне населення у єдину політичну націю, не було вироблено. Позасистемність реформ обумовила затяжну кризу, що проявлялася у всіх сферах суспільного життя [3, с. 25]. Процес руйнування колишньої системи цінностей супроводжується маргіналізацією соціуму, посиленням агресивно-споживацьких настроїв, поєднаних із політичною пасивністю. Почуття соціальної відповідальності поступається місцем філософії відстороненості, системі самовиправдань, прагматичному кар'єризмові та подвійній моралі. Оскільки різні соціальні групи, окремі індивіди шукають нові «точки опертя» в різних площинах соціального буття, дедалі поглиблюється відчуття розриву єдиного духовного простору, з'являються значні коливання й відмінності у визначенні базових цінностей, загострюється полеміка навколо напрямів подальшого розвитку українського суспільства [1, с. 178].

У таких умовах у 1996 р. було прийнято Конституцію України, у ст. 15 якої сказано наступне: «Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова» [4]. Вказане конституційне положення є, по-перше, гарантією проти відновлення монополізму однієї ідеології, заідеологізованості суспільно-політичного життя, і по-друге – запорукою існування конкуренції ідеологій, ідеологічного і політичного плюралізму як основи розвитку суспільства та однієї із змістовних характеристик сучасної української держави. Однак, формування демократичної, соціальної, правової держави передбачає не лише наявність ідеологічного різноманіття, а й потребує досягнення в суспільстві соціальної злагоди і стабільності на основі єдиних світоглядних засад, спільних ціннісних векторів соціального розвитку. У цьому вбачається одна з найскладніших проблем розвитку сучасного українського суспільства. Відсутність єдиної національної державної ідеології в Україні спричиняє незбалансованість її політико-правової системи та механізму влади, гальмує послідовний розвиток її внутрішньої та зовнішньої політики. Найбільш вагомими чинниками, що ускладнюють формування єдиної ідеології, є наступні.

По-перше, у 90-х рр. XX ст. суспільство виявилось розколотим в ментальному плані на дві частини, відповідно до визначальних цінностей «свобода – справедливість», «індивідуалізм – колективізм», що й стало основною передумовою духовної кризи. В умовах ідеологічного плюралізму і запеклої політичної боротьби людина відчула свою розгубленість, покинутість, оскільки позбулася не тільки життєвого зuboжіння в умовах соціально-економічної кризи, а й духовної опори, яка ґрунтується на стійкій ідеологічній орієнтації. Більшість громадян на глибинному рівні свідомості не сприйняли загальних постулатів глобальної ринкової ідеології. Це, зокрема, знайшло свій прояв у так званих «парадоксах свідомості», коли люди демонструють прийняття ідей ринкової економіки і неприйняття підприємців, банкірів, менеджерів, торговців; декларують прихильність правопорядку й законності і одночасно визнають можливість порушити закон «для користі справи». Особисті якості, які сприяють надбанню багатства, у масовій свідомості, зазвичай, пов'язуються з якостями негативними: нечесністю, корумпованістю тощо. У проведених опитуваннях «успіх у житті» дуже виразно пов'язаний у масовій свідомості з такими якостями, як «нечесність» і «хитрість» [5, с. 41]. Більше того, після падіння життєвого рівня значної частини населення спостерігається своєрідне відродження соціалістичної ідеології, викликане ретроспективними уявленнями громадян про кращі сторони соціалістичного способу життя. Люди начебто засуджують колишній тоталітарний режим, але в той же час не шанують і ліберальну демократію, переважно висловлюючись за порядок.

Цілоком обґрунтовану точку зору в цьому сенсі висловила Н. М. Велика, досліджуючи проблему консолідації суспільства і влади. Автор стверджує, що ідеологічні розбіжності населення пострадянських країн є досить умовними через політичну апатію громадян, а в реальній дійсності конкурують дві взаємовиключні ідеології – праволіберальна і комуністична. Це пов'язано з тим, що по суті, ускладнені процеси політичної самоідентифікації; крім того, багато в чому вони визначаються тими ідеологічними штампами, які нав'язуються державою та провідними політичними партіями. Автор пов'язує причину цього явища з прагненням суспільства до соціальної однорідності, побудови соціально-безкласового суспільства, а також у тому, що ідеологія в повному розумінні слова присутня тільки у «правих», які виражають інтереси невеликої соціальної групи, і у «лівих», які маніпулюють застарілими ідеологічними стереотипами. Прокомуністична і праволіберальна ідеології найкраще артикульовані й тому, що вони втілюють два взаємовиключних, але таких, які доповнюють один одного процеси – масове зубожіння більшості населення і збагачення незначної його частини [6, с. 66–67].

По-друге, складність формування єдиної національної ідеології пов'язана з ідеологічними розбіжностями між сходом і заходом України, які додатково підживлюють деякі політики. Час від часу виникає напруга, обумовлена різними оцінками історичного минулого (найбільше проблем у цьому плані викликає радянський період), визнанням різних організацій та особистостей злочинцями чи національними героями (ОУН, УПА, С. Бандера, Р. Шухевич тощо), визнанням чи невизнанням голодомору актом геноциду проти українського народу, загостренням релігійно-конфесійних питань, визначенням пріоритетів зовнішньої політики тощо. Ментальна тріщина зумовлена також переважанням у різних регіонах України ідей інтернаціоналізму або національно-культурного відродження. Націоналістична ідеологія з панівними в ній культом волі та сили, духом самовідданості національній справі здобула чимало прихильників серед українського населення Галичини й Волині та українських емігрантів. Один із провідних теоретиків українського націоналізму Д. Мирон-Орлик зазначав, що ідеологія – це життєтворча система цінностей, ієрархія цілей, потреб і «жермуючих засад», що кристалізують суспільні прагнення і надають зміст і спрямування національному розвитку. Втілюючись у провідні засади та ідеї, ідеологія становить зміст і мету життя, пов'язуючи минуле, сучасне і майбутнє. У зв'язку з цим автор підкреслює, що значення українського націоналізму полягає в тому, що він «повертає до глибин українського духу, до першоджерел українства, до духовно-вольової субстанції української нації і має на меті її добро, а не як демолібералізм, соціалізм чи комунізм, що є штучно створеними,

нанесеними ззовні чужими доктринами і не є витвором українського духу, української дійсності і потреб» [7, с. 17, 20].

Підкреслюючи важливість національно-культурного відродження українського народу, водночас слід звернути увагу на те, що абсолютизація національного питання, поділ населення нашої держави на «українців» та «москалів» або «совків» є небезпечним каталізатором націоналістичних міфів, що розхитують човен міжетнічної злагоди. О. Кривицька вірно зауважує, що риторика щодо відродження націоналізму та гасла «Україна для українців» здатні багаторазово посилити поляризацію суспільства [8, с. 165–166].

По-третє, складність формування загальнонаціональної ідеології пов'язана з поліетнічністю України, проживанням на її території багатьох народностей. Поліетнічність може не тільки слугувати джерелом соціального і культурного збагачення, але, за відсутності раціональної конфігурації, розбалансування етнонаціональної структури суспільства, нерідко призводить до конфліктів на етнічному ґрунті, що викликає у відповідь дії репресивного характеру і ставить під загрозу єдність держави. Не слід сприймати конфліктність пострадянської ідентифікації українського соціуму виключно як протиставлення українського та російського етносоціальних елементів. Антагонізм виникає і в інших етнополітичних сегментах суспільства, приміром – внаслідок обстоювання власної ідентичності депортованими народами (кримськими татарами, греками). Кожен з народів, що населяє територію України, має свою ментальність, яка проявляється в національному характері, у системі цінностей, національно-релігійних традиціях. Ментальність є одним із чинників, що формує в тому числі й міжетнічну поведінку, ціннісні орієнтири соціуму, а тому сприяє поясненню причин конфліктності міжетнічних стосунків [1, с. 23]. Міжетнічні конфлікти певною мірою формуються під впливом історичних міфів, етнічних стереотипів, пошуку ворога, національного фанатизму. Соціологічні опитування доводять, що розпад старої системи цінностей призвів до проявів і посилення настроїв нетерпимості, агресивності, розгубленості або «синдрому конфліктних очікувань» в українському етнополітичному просторі [8, с. 170]. Це спричиняє необхідність багатьох зусиль держави у напрямку забезпечення комплексного розвитку багато-сегментованого суспільства, рівноправності у задоволенні національно-культурних, освітніх, економічних потреб різних етносів.

По-четверте, значні перепони на шляху створення єдиних ідеологічних засад українського суспільства виникають також у мовному питанні. Проблема національної мови в Україні є однією з найбільш чітких ще з часів проведення політики форсованої русифікації, яку царизм розглядав як знаряддя створення уніфікованого і гомогенного політичного простору. Такою політикою царський уряд намагався остаточно стерти з народної пам'яті сліди української автономії, повністю асимілювати українців. Русифікація здійснювалася шляхом

мовних заборон, цілеспрямованого асиміляторства в освітній та культурній політиці, організованих переселень тощо. Її офіційними каналами виступали система управління, освіта, армія, видавнича політика [9, с. 619–620]. Отже, коли Москва заходила так далеко у своїх намаганнях знищити українську ідентичність, що йшлося навіть про вилучення української мови з громадського вжитку, коли правлячий режим намагався перекрити всі інші можливості для свободи думки, українська справа ототожнювалась передусім з мовним питанням, із захистом мови [10, с. 288–289].

Слід виокремити дві площини питання мови та її статусу: суспільну та політичну. Суспільний рівень конфліктності в мовній царині також доцільно поділити на міжгруповий та індивідуальний. У зв'язку з цим слід зазначити, що українське суспільство не перебуває у стані гострого конфлікту між носіями двох провідних мов – української та російської. Більше того, відсутній і сам чіткий поділ суспільства на дві групи за мовною ознакою. Соціологи здебільшого поділяють населення за етномовними властивостями на такі три основні групи: україномовні українці, російськомовні українці та росіяни. Втім, попри відсутність різкої поляризації мовне питання в сучасній Україні є базою для постійних конфліктів і перманентного протистояння на політичному рівні – між політичними силами, які претендують на роль репрезентантів мовних груп. У періоди перед виборами зростає активність політиків і суспільно-політичних рухів, що підтримують антагоністичні позиції у мовній політиці. До того ж, сплески дискусій навколо мови здебільшого відбуваються під час зростання суспільної напруженості загалом. Часто ці дискусії ініціювалися для того, щоб відвернути увагу від інших питань (наприклад, під час «касетного скандалу») та фінансової кризи 2008–2009 рр. [8, с. 171–174].

Загострення мовного питання, зниження рівня мовної толерантності стає суттєвою перешкодою для процесу формування єдиної української національної ідентичності. Національна ідентичність може бути інтерпретована як завершальний акт процесу усвідомлення індивідом чи соціальною групою своєї приналежності до певного національного утворення як підсумок прийняття ними цінностей, норм, ідеалів, якими керується ця нація, як результат оволодіння індивідом сукупністю знань про історичний шлях, який вона пройшла, про її долю і призначення, місце серед інших націй [11, с. 132]. Сьогоднішня криза національної ідентичності супроводжується відчуттям історичної приреченості, «бездомності» та втрати національної приналежності громадян. Сутність кризи національної ідентичності полягає у зменшенні ідентифікації індивідів з колективною реальністю, яку вони раніше підтримували. Слід також вказати на заперечення символів, розпад колективної пам'яті, втіленої у традиціях, втрату віри у спільне майбутнє, комплекс неповноцінності порівняно з більш розвиненими цивілізаційними

центрами. Криза національної ідентичності безпосередньо пов'язана з відсутністю національної ідеї та загальнонаціональної ідеології, здатної консолідувати суспільство [12, с. 72].

По-п'яте, ускладнює процес формування загальнонаціональної ідеології нерозвиненість багатопартійності в Україні. Мова йде не про її кількісні показники, а про якісні. За роки незалежності було створено та зареєстровано у Міністерстві юстиції України понад 200 політичних партій. Така кількість є не стільки проявом плюралізму і свободи, скільки наслідком політичної та соціально-економічної неструктурованості українського суспільства. Попри значну кількість зареєстрованих політичних партій, переважна більшість з них не мають чіткої концептуальної програми та ідеологічної платформи, що спричиняє невизначеність соціальної бази кожної з них. Проблема партійної ідентифікації, зокрема, проявляється у тому, що виборці персоніфікують партію, орієнтуючись на лідера партійного списку, а не на ідейно-політичні засади самої громадської організації. Крім того, як вірно вказують Ю. Шайгородський та К. Меркотан, сучасні засоби комунікації позбавляють ідеологію значення головного знаряддя політичної мобілізації – на зміну ідеологам приходять політтехнологи. У партійній практиці ідеологія нерідко перетворюється на необхідний, але не надто функціональний елемент партійної діяльності [13]. На жаль, у сучасних українських партій і рухів критична складова ідеології переважає над конструктивною, основні зусилля спрямовуються на створення негативного іміджу конкуруючих організацій.

Нині в Україні спостерігається величезний брак інтелектуального підґрунтя для формування чітких і зрозумілих ідейно-політичних систем. У зв'язку з цим слід також відзначити низький рівень авторитету та довіри населення України до політичних партій, що актуалізує вирішення завдання щодо відновлення належного позитивного іміджу вказаних громадських об'єднань. Імідж діяльності партії – це, передусім, акцентування уваги на відповідності змісту діяльності тієї чи іншої політичної партії цінностям, нормам, потребам та інтересам суб'єктів її соціального оточення; донесення до населення «образу партії» як організації, що здатна до ефективної суспільно корисної діяльності і на практиці цю здатність реалізує; підкреслення засобами пропаганди відповідності діяльності партії суб'єктивним критеріям успішної організаційної діяльності тощо [14, с. 460].

Нарешті, небезпечною рисою сьогодення є також широке розповсюдження механізмів маніпулювання суспільною свідомістю, у тому числі за допомогою засобів масової інформації. Протягом останніх років вітчизняні ЗМІ швидше були знаряддям політичної та економічної боротьби, ніж джерелом об'єктивної інформації про факти і події. Вітчизняна ділова еліта усвідомила могутність ЗМІ, а також те, що політична рентабельність серйозних вкладень у них може мати корисні економічні наслідки. У процесі маніпуляцій

активно і свідомо використовуються нерідко помилкові факти та міркування, які акцентують увагу на емоційному, а не раціональному осмисленні наявної інформації; спеціально фільтруються правдиві факти, використання яких змінює пріоритетність отриманих даних; значна частина ЗМІ використовують деструктивні прийоми подачі інформації з елементами цільової дезорієнтації, апелювання до низинних інстинктів, нав'язування хибних але комерційно вигідних моральних цінностей та інших прийомів ведення інформаційної боротьби. З огляду на це, недостатня увага з боку органів державної влади, громадських організацій і журналістів до проблеми монополізації засобів масової інформації може призвести до ситуації, коли маніпулювання суспільною свідомістю стане основною функцією ЗМІ, які можуть стати знаряддям масової пропаганди та агітації, за допомогою яких ті чи інші особи або групи осіб будуть формувати громадську думку всупереч інтересам суспільства і держави [15].

Підбиваючи підсумки, слід зауважити, що український народ має своєрідні світоглядно-ідеологічні риси, які характеризують його як самобутнє політико-національне утворення. У процесі його становлення і розвитку сформувався характерний комплекс традиційно-стереотипних норм поведінки, які створюють підґрунтя буденної та суспільної політико-правової свідомості. Визначальними рисами української ментальності є волелюбство, демократизм, несприйняття деспотичного характеру політичної влади, що найбільш показово проявилось у культурі козацтва. Водночас вказані особливості не виключали й підпорядкування українців волі одного керівника (князь, гетьман, кошовий отаман тощо). Така українська політична традиція була своєрідним прототипом принципу «демократичного централізму». Пізніше, в умовах панування марксистсько-ленінської ідеології, яка відстоювала ідею пролетарського інтернаціоналізму, національна самобутність українського народу не мала шансів на розвиток. Процеси демократизації суспільно-політичного життя, що розпочалися наприкінці ХХ ст., створили умови для національного розвою українського народу. Оновлена державна символіка України (гімн, герб, прапор, національні свята, державні нагороди) була сфокусована на національних і патріотичних компонентах, послідовно підкреслювала спадкоємність з усіма історичними етапами розвитку нації. Втім, суттєвими перешкодами на шляху відродження національної самобутності та формування загальнонаціональної ідеології стали такі чинники, як викликана глобалізаційними процесами духовно-ідеологічна криза, амбівалентний характер масової свідомості, наявність непримирених ідеологічних суперечностей між сходом і заходом України, конфліктогенність поліетнічного простору, невизначеність мовного питання, нерозвиненість інституту багатопартійності, поширення практики маніпулювання суспільною свідомістю. За таких умов

конче потрібна науково обґрунтована та історично вивірена об'єднувальна ідея, система ціннісних орієнтирів, що дозволить мобілізувати українське суспільство на вирішення нагальних проблем сьогодення. Отже, створення цілісної концепції державної ідеології України є вимогою часу та запорукою формування демократичної, соціальної, правової держави.

Список використаних джерел: 1. Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні / Л. Нагорна. – К. : ІпіЕНД, 2002. – 272 с. 2. Ситник О. М. Становлення ідеології: український аспект / О. М. Ситник. – Донецьк : Вебер, 2009. – 244 с. 3. Павлов В. Развитие демократии в мире: украинский контекст / Валерий Павлов. – Киев : Фонд «Европа XXI», 2007. – 250 с. 4. Конституція України : від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. 5. Хахулина Л. А. Неравенство и справедливость / Л. А. Хахулина, С. А. Стивенсон // Экономические и социальные перемены: мониторинг общественного мнения. – 1997. – № 2. – С. 40–44. 6. Великая Н. М. Проблемы консолидации общества и власти / Н. М. Великая // Социологические исследования. – 2005. – № 5. – С. 60–71. 7. Орлик Д. Ідея і чин України. Нарис ідеологічно-політичних основ українського націоналізму / Д. Орлик (Д. Мирон). – К. : Укр. видав. спілка, 2001. – 224 с. – (Серія: Ідеологічна спадщина). 8. Кривицька О. Деякі аспекти етнополітичного дистанціювання українського суспільства / О. Кривицька // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – Вип. 18. – 2009. – С. 160–177. 9. Панасюк Л. В. Ідентичність та білінгвізм в Україні: історико-політологічний аспект / Л. В. Панасюк // Гілея: науковий вісник. – Вип. 48. – 2011. – С. 616–621. 10. Шестакова А. В. Національне питання в Україні: історія, тенденції та перспективи / А. В. Шестакова // Украина: гражданское общество в контексте европейской интеграции / отв. ред.: Л. Ф. Компанцева, Г. А. Петровская. – Луганск : Знание, 2004. – С. 283–305. 11. Искусство и цивилизационная идентичность / [отв. ред. Н. А. Хренов]. – М. : Наука, 2007. – 603 с. 12. Саракун Л. П. Криза національної ідентичності: причини та прояви / Л. П. Саракун // Гуманітарний часопис. – 2012. – № 4. – С. 70–74. 13. Шайгородський Ю. Багатопартійність і проблеми ідеологічної ідентифікації / Ю. Шайгородський, К. Меркотан // Політичний менеджмент. – 2006. – № 1 (16). – С. 176–182. 14. Морарь М. В. Партійний лідер у формуванні іміджу партії / М. В. Морарь // Гілея: науковий вісник. – Вип. 64. – 2012. – С. 454–468. 15. Мельник Д. Запобігання маніпулюванню суспільною свідомістю з використанням засобів масової інформації / Дмитро Мельник, Олена Лашкет // Юридичний радник. – 2006. – № 3 (11) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yurradnik.com.ua/stride/ur/?m=rubricator&rub=35&art=330>.

Надійшла до редакції 17.07.2013

Конопелько Е. В. Проблемные аспекты формирования общенациональной идеологии в Украине

Охарактеризованы мировоззренческие черты украинского народа как самобытного политико-национального образования. Проанализированы и систематизированы негативные факторы, тормозящие процесс формирования

общенациональной идеологии в Украине, в частности, акцентировано внимание на духовно-идеологическом кризисе, наличии идеологических противоречий между востоком и западом Украины, неразвитости института многопартийности, распространении практики манипулирования общественным сознанием. Сделан вывод, что формирование демократического государства в Украине требует создания целостной концепции государственной идеологии Украины на основе научно обоснованной объединительной национальной идеи.

Ключевые слова: идеология, национальная идеология, плюрализм, полиэтничность, национальная идентичность, многопартийность, манипуляция общественным сознанием.

Konopelko O. V. Problem Aspects of the National Ideology Formation in Ukraine

The object of this research is legal awareness of Ukrainian people. The subject includes negative factors that hamper the formation of the national ideology in Ukraine.

The objective of the article is research of peculiarities of ideological state of Ukrainian society at the present stage of its development, and its novelty is the analysis and systematization of the main factors that need special attention and consideration in the formation process of Ukrainian national ideology.

The need to achieve the objective of the research stipulated the use of the dialectical method of cognition, as well as other general and special methods of research: formal and logical, axiological, systematic and historical.

The urgency of the paper is the fact that spiritual and ideological crisis existing in Ukrainian society hampers modernization processes and casts doubt on the prospects of the further development of Ukrainian statehood. So its overcoming is the urgent need of the present time.

It is determined that distinctive world-view characteristics that characterize it as an original political and national entity were developed in the process of formation and development of Ukrainian people. National identity of Ukrainian people had no chance to be developed under the rule of the Marxist and Leninist ideology. The processes of democratization of political life started in the late XX-th century, created conditions for the national development of Ukrainian people. However, significant obstacles to the formation of the national ideology are factors such as spiritual and ideological crisis, the ambivalent nature of mass consciousness, the existence of irreconcilable ideological conflicts between Eastern and Western Ukraine, the conflict of polyethnic space, uncertainty in language issues, lack of multi-party system, spread of the practice of public opinion manipulation.

The practical significance of the paper is the fact that grounded provisions and conclusions deepen scientific knowledge about the ideological grounds of Ukrainian society. Obtained results can be used while teaching the subject «Theory of State and Law» and while improving the ideological function of the state.

It is concluded that the formation of a democratic, social, legal state in Ukraine requires a holistic concept of the state ideology in Ukraine basing on the scientifically grounded uniting national idea.

Keywords: ideology, national ideology, pluralism, polyethnic, national identity, a multiparty system, manipulation of public opinion.

